

УДК 334.012.61-022.51

Сучасний стан малого бізнесу: європейський досвід, національні реалії та регіональні особливості

Стегней М.І.

доктор економічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

Бошинда І.М.

аспірант,
Мукачівський державний університет

Дослідження проблем розвитку малого бізнесу на сучасному етапі має особливо важливе значення. Це зумовлено тим, що малий бізнес є головною рушійною силою у становленні розвинених економік світу. В Україні на сьогоднішній день малий бізнес не функціонує належним чином, у зв'язку з чим гальмується економічний прогрес та соціально-економічний розвиток суспільства. Мета статті полягає в проведенні аналізу діяльності малого бізнесу, вивченню його структури як на європейському ринку так і в нашій країні. Перспективи подальших досліджень базуються на чіткому виокремленні сектору малого бізнесу серед всіх сфер підприємницької діяльності, та проведенню поглибленого дослідження для пошуку шляхів вирішення основних задач, які ставлять перед собою малі підприємства для підвищення ефективності свого функціонування, що призведе до економічного росту в країні.

Ключові слова: малий бізнес, мале підприємство, підприємницьке середовище, ефективне функціонування, економічний розвиток, ринкова економіка.

Стегней М.И., Бошында И.М. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ МАЛОГО БИЗНЕСА: ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ, НАЦИОНАЛЬНЫЕ РЕАЛИИ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Исследование проблем развития малого бизнеса на современном этапе имеет особенно важное значение. Это обусловлено тем, что малый бизнес является главной движущей силой в становлении развитых экономик мира. В Украине на сегодняшний день малый бизнес не функционирует должным образом, в связи с чем тормозится экономический прогресс и социально-экономическое развитие общества. Цель статьи заключается в проведении анализа деятельности малого бизнеса, изучению его структуры как на европейском рынке, так и в нашей стране. Перспективы дальнейших исследований базируются на четком выделении сектора малого бизнеса среди всех сфер предпринимательской деятельности, и проведению углубленного исследования для поиска путей решения основных задач, которые ставят перед собой малые предприятия для повышения эффективности своего функционирования, приведет к экономическому росту в стране.

Ключевые слова: малый бизнес, малое предприятие, предпринимательская среда, эффективное функционирование, экономическое развитие, рыночная экономика.

Stehnei M.I., Boshynda I.M. THE CURRENT STATE OF SMALL BUSINESS: EUROPEAN EXPERIENCE, NATIONAL REALITIES AND REGIONAL PECULIARITIES

The research of problems of small business development at the present stage is especially important. This is due to the fact that small business is the main driving force behind the development of developed economies in the world. In Ukraine, for today, small business does not function properly, therefore, economic progress and socio-economic development of society slow down. The purpose of the paper is to conduct an analysis of the activities of small business, studying its structure both in the European market and in our country. The prospects for further research are based on a clear separation of the small business sector among all areas of entrepreneurship, and in-depth research to find ways to address the key challenges that small businesses face in order to increase their efficiency, which will lead to economic growth in the country.

Keywords: small business, small business, business environment, efficient functioning, economic development, market economy.

Вступ. В Україні на сьогоднішній день впровадження державної підтримки щодо ведення малого бізнесу має стати частиною загальнодержавних перетворень та соціально-економічних трансформацій в суспільстві. Це надасть змогу до зростання середнього класу в суспільстві, який є рушійною силою щодо

змін у ринковій економіці та розвитку економічних процесів в нашій країні. Проблеми функціонування та розвитку малого бізнесу в Україні та Закарпатській області зокрема свідчать про те, що вирішення даної ситуації без ефективного втручання держави може потягнути за собою погіршення ситуації у даному

секторі економіки та зростання економічних проблем і посилення соціальної напруженості населення. Враховуючи це, виникає потреба у наданні оцінки стану малого бізнесу у Закарпатській області покращення його функціонування та впливу на соціально-економічний розвиток області.

Постановка проблеми. Малий бізнес в Україні на даному етапі проходить час так званої розбудови та реабілітації. Після політичний подій, які мали місце в історії України кілька років тому, які спричинили економічну кризу, різку девальвацію гривні та невизначеність економічної ситуації в країні, малий бізнес останнім часом почав пристосовуватись до ситуації, яка склалась та намагались ефективно функціонувати в таких умовах. Підвищення конкурентоздатності та впровадження тенденцій щодо покращення підприємницької діяльності в Україні залежить від ефективної державної політики в напрямку розвитку малого бізнесу, що приведе за собою економічний розвиток країни. Основною проблемою, яка виникає при дослідженні діяльності підприємств, які відносяться до малого бізнесу, є недосконалість його розвитку. Фактично держава створює умови для створення малого бізнесу та його функціонування, але недосконалістю економічних реформ гальмує його розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами розвитку малого бізнесу в Україні займалися дослідники: В. М. Геєць, О. В. Кужель, О. Ю. Мазур, Л. В. Таратута тощо. Ефективність функціонування суб'єктів малого бізнесу оцінюється їх прибутком, а реалізація їхнього економічного потенціалу потребує [4]: проведення державної політики щодо розвитку малого бізнесу; розвитку інфраструктури малих підприємств; розширення повноважень суб'єктів малого бізнесу у реалізації державних проектів; підвищення ролі місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у підтримці розвитку малого бізнесу. Як відмічають у своїх працях вітчизняні науковці, Україна має специфічне становлення інституту підприємництва у порівнянні з європейськими країнами. Незважаючи на посилену увагу науковців до проведення досліджень по особливостях функціонування підприємств малого бізнесу, проблемними залишаються питання оцінки їх сучасного стану як на державному, так і регіональному рівнях.

Мета статті (постановка завдання). Мета статті полягає в оцінці сучасного стану

малого бізнесу через дослідження окремих аспектів європейського досвіду, національних реалій та регіональних особливостей. Особливу увагу приділено напрямкам діяльності малих підприємств у Закарпатській області. У відповідності до поставленої мети, окреслені наступні завдання: охарактеризувати структуру малого бізнесу Європи; охарактеризувати основні напрямки діяльності малого бізнесу в Закарпатській області; обґрунтувати проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні, на сучасному етапі, бізнес характеризується нестабільністю та високим рівнем невизначеності. В таких умовах основною проблемою, яка є у підприємств малого бізнесу є забезпечення їхнього стабільного розвитку та ефективного функціонування. Слід зауважити, що зміни в ринковій економіці на сучасному етапі розвитку України не ідуть на користь малому бізнесу, а ставлять під загрозу збільшення їх прибутковості та функціонування взагалі. Вагомими причинами, які гальмують розвиток малого бізнесу є недостатність їхньої ресурсної та інформаційної бази, а також неспроможність впливати на зміни в економіці країни та нейтралізувати ризики, які виникають в процесі економічної діяльності малих підприємств на ринку.

Останнім часом в Україні все більше виникає дискусій щодо підтримки малого бізнесу. Фактично, держава в першу чергу повинна бути зацікавлена у розвитку малого бізнесу, за допомогою чого можна більш масштабно наповнювати бюджет країни, створювати робочі місця та нарешті перейти із економіки сировинного типу до економіки, яка опирається на функціонування малих підприємств. В наші часи сировинна економіка – це одна з найнижчих рівнів економічної еволюції. Якщо Україна не буде змінювати вектори свого економічного розвитку, це зумовить економічну деградацію. Адаже на сьогоднішній день, наповнення бюджету України залежить від експорту на сировинному ринку. Девальвація, яка щороку прогресує в Україні, надає переваги українським товарам на міжнародному ринку і за рахунок цього в Україні йде виконання річних бюджетних показників. Але це провокує інфляцію, яка веде до зубожіння населення.

Розвиток малого бізнесу є одним із основних факторів становлення економіки. Малий бізнес може взяти на себе роль стимулятора не тільки економічного, а й соціального. Він

може допомогти у становленні середнього класу населення, отримати більшу незалежність як від влади, так і від великого бізнесу чи олігархічних структур. У Європі головною рушійною силою в економіці є малий бізнес. У розвинутих країнах Європи мале підприємництво бере участь фактично у всіх сферах економіки [3]. В загальній кількості малих підприємств переважають підприємства та організації з такими видами економічної діяльності, як гуртова та роздрібна торгівля, а також ремонт автотранспортних засобів, побутової техніки тощо. Це ми можемо бачити на рис. 1. В зарубіжних країнах малий бізнес стимулює розвиток конкуренції, що веде за собою покращення діяльності економіки в цілому за рахунок того, що великий бізнес зобов'язаний покращувати ефективність виробництва. Саме цьому розвинуті країни ведуть політику щодо підтримки малого бізнесу, основна задача якої – збалансування інтересів держави та бізнесу, забезпечення оптимальних умов для підприємницької діяльності, збільшення конкурентоздатності малого бізнесу. Зарубіжний досвід нам показує, що у сфері малого бізнесу здійснюється велика кількість всіх інновацій, що сприяє науково-технічному прогресу і формуванню середнього класу в суспільстві, як важливого фактору соціальної і політичної стабільності суспільства.

Ринок малого бізнесу в Україні суттєво не відрізняється від європейського. Якщо брати до уваги галузеву структуру малих підприємств то український сектор малого бізнесу практично ототожнюється із європейським. Але незважаючи на це економіка України знаходиться у гіршому становищі ніж у країнах ЄС. Це пов'язано із недосконалим функціонуванням малого бізнесу та проблемами його розвитку.

Для більшого ознайомлення із діяльністю малих підприємств, ми проведемо аналіз ринку малого бізнесу в Закарпатській області. Характеристика малих підприємств Закарпатської області по видах їхньої економічної діяльності наведена у таблиці 1.

Ці дані наведені без врахування результатів діяльності банків, бюджетних установ та з урахуванням зміни підприємствами основного виду економічної діяльності у 2016 році. Як ми бачимо з таблиці 1, підприємства малого бізнесу займають домінуючу позицію в економічній діяльності області. Серед всіх підприємств, які знаходяться на території Закарпатської області, їхня кількість сягає 94,9% від загальної кількості підприємств. Це свідчить про те, що наша область не залежить від певних структур великого бізнесу, а на ринку створюється здорова конкуренція та підвищується ефективність функціонування малого бізнесу [5]. Ми можемо засвідчитись, що на території

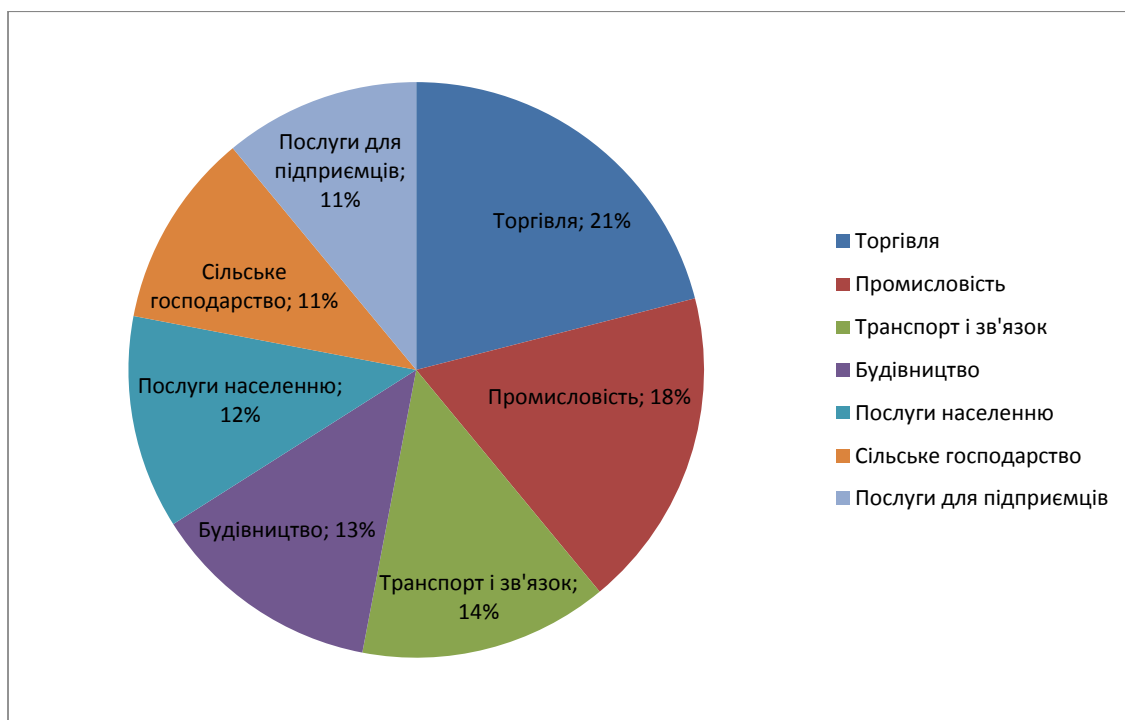

Рис. 1. Галузева структура малого підприємництва в Європі [2]

**Кількість малих підприємств Закарпатської області
за їх видами економічної діяльності у 2016 році**

Вид діяльності підприємства	Усього, одиниць	Малі підприємства	
		одиниць	% від загальної кількості
Сільське, лісове та рибне господарство	906	882	97,4
Промисловість	752	617	82
Будівництво	341	334	97,9
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1139	1105	97
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	266	245	92,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	182	178	97,8
Інформація та телекомунікації	169	167	98,8
Фінансова та страхова діяльність	27	26	96,3
Операції з нерухомим майном	609	605	99,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	293	291	99,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	193	186	96,4
Освіта	20	18	90
Охорона здоров'я та надання спеціальної допомоги	88	75	85,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	31	29	93,5
Надання інших видів послуг	42	42	100
Загальна кількість	5058	4800	94,9

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Закарпатській області

нашої області переважає бізнес пов'язаний з торгівлею, це є фактично основний вид діяльності малого бізнесу те тільки в Закарпатті, а і в Україні та Європі взагалі. Також переважає сільське та лісове господарство, що спричинене територіальним місцезнаходженням та ресурсною базою Закарпатської області. Також плюсом для Закарпаття є те що воно є прикордонною областю і за рахунок того що воно межує із країнами ЄС можна проводити успішну зовнішньоекономічну діяльність підприємствам малого бізнесу.

Умовою економічної доцільності малого бізнесу виступає його постійного зростання, тобто, нарощування обсягів виробництва компанії, що тягне за собою перехід малого бізнесу до середнього, а потім і великого. При таких умовах розвитку на місця малого бізнесу, який стрімко розвивається повинні приходити на зміну новоутворені середні та великі підприємства і тоді економічний та соціальний ріст країни буде відбуватись швидкими темпами. Але в українських реаліях ця ситуація спотворюється. І це є небезпечною тенденцією, адже якщо малий бізнес не розвивається належним чином то економічний ефект від його роботи відносно неви-

сокий: він не створює тоді нові робочі місця, не стимулює економічні зміни в країні. Враховуючи це, держава повинна не тільки забезпечувати умови для створення малого бізнесу, а і сприяти його зростанню. Якщо цього не робити, то створення все більшої кількості малих підприємств збільшить тільки навантаження на економіку і не забезпечить економічного ефекту. Підтримка малого бізнесу зі сторони держави є обмеженою практично у всіх аспектах. Так, спрощена система оподаткування, яка впроваджена на допомогу малим підприємствам, не дає їм змоги розвиватися. Це зумовлено тим, що малі підприємства, не хочуть виходити за рамки цієї системи, роблячи все для того, щоб залишитись у статусі малого підприємства і не переходити на інші системи оподаткування. Зважаючи на це, привілеї, які держава створює для малого бізнесу, у підсумку несуть загрозу для економічного розвитку країни.

Висновки. У результаті проведеного дослідження виявлено, що на сучасному етапі для інтенсивного розвитку малого бізнесу потрібно впроваджувати ефективну державну політику щодо регулювання його діяльності, робити сприятливе економічне

середовище для функціонування малого бізнесу. Крім вищезазначеного необхідно ефективно використовувати фінансові ресурси, які створюють умови для розвитку підприємства, збільшення виробництва, що тягне за собою збільшення робочих місць. У процесі дослідження виявлено основні напрямки діяльності малих підприємств у Закарпатській області. З цих даних можна зазначити що на їхнє

функціонування та напрямки їхньої діяльності впливає географічне розташування області, наявність сировинних ресурсів, якими користуються підприємства для отримання прибутку. Досліджено, що сфера малого бізнесу займає домінуючу ланку серед підприємств Закарпатської області. За правильного функціонування малого бізнесу, це дасть додаткові можливості для розвитку економіки області.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна служба статистики України. – Головне управління статистики у Закарпатській області. URL: www.uz.ukrstat.gov.ua
2. Ерохин В.Я. Международное предпринимательство. – М. : Финансы и статистика, 2008. 390 с.
3. Програма розвитку малого і середнього підприємництва в Закарпатській області на 2015-2016 роки. URL: zakarpattya.net.ua
4. Регіонально-адміністративний менеджмент : навч. посібник під ред. д. філос.н., проф. В. Г. Воронкової. – К. : Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
5. Стегней М.І. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності Закарпатської області та можливостей ведення бізнесу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2014. Вип. 8 (1). С. 40-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_8%281%29__10

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. – Holovne upravlinnya statystyky u Zakarpat's'kiy oblasti. URL: www.uz.ukrstat.gov.ua
2. Yerokhin V.YA. Mezhdunarodnoye predprinimatel'stvo. – M. : Finansy i statistika, 2008. 390 s.
3. Prohrama rozvytku maloho i seredn'oho pidpryyemnytstva v Zakarpat's'kiy oblasti na 2015-2016 roky. URL: zakarpattya.net.ua
4. Rehional'no-administratyvnyy menedzhment : navch. posibnyk pid red. d. filos.n., prof. V. H. Voronkovoyi. – K.: Vydavnychyy dim "Profesional", Tsentri uchbovoyi literatury, 2010. 352 s.
5. Stehnei M.I. Metodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti Zakarpat's'koyi oblasti ta mozhlyvostey vedennya biznesu. Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky. 2014. Vyp. 8(1). S. 40-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_8%281%29__10